

Szomolyai Ispán-berki-tető kaptárkövei természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Település: Szomolya

A kaptárkövek két területen helyezkednek el egymástól kb. 280 m távolságra, ennek megfelelően a kaptárkövek melletti védőterületek mozaikosan kerültek lehatárolásra. Az északi tervezési terület Szomolya 0117/1 helyrajzi számú ingatlanból 6162,251 m², azaz 0,6162 ha a

757058,960	283191,840
757112,466	283129,397
757077,188	283083,094
757015,250	283119,469
757017,188	283148,094
757019,695	283153,801
757026,163	283168,375

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A déli tervezési terület részterülete a 0117/1 helyrajzi számú ingatlanból 1190,3 m², azaz 0,119 ha a

757191,438	282908,938
757186,000	282894,063
757180,688	282844,063
757157,000	282857,844
757177,750	282914,469

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A déli tervezési terület részterülete a 0117/2 helyrajzi számú ingatlanból 1232,596 m², azaz 0,123 ha a

757180,688	282844,063
757186,000	282894,063
757191,438	282908,938
757216,313	282898,875
757188,000	282839,813

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **természeti emlék**

Védett terület neve: **Szomolyai Ispán-berki-tető kaptárkövei természeti emlék**

Törzskönyvi száma: -

Védetté nyilvánító jogszabály: -

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Büki Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkövek környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatói feltételek fejlesztése.

Ingtalan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Szomolya	0117/1 ⁽¹⁾ *	23,3395	erdő	magán	magántulajdonos
Szomolya	0117/2 ⁽¹⁾ *	4,8126	legelő	magán	magántulajdonos

(1) - Földmérési jelek elhelyezését biztosító használati jog – B-A-Z Megyei Földhivatal

* - a két terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

Az Ispán-hegy (Ispán-berki-tető) északnyugati aljában egy nagyobb riolittufa szikla (1. szikla) emelkedik, amelynek déli oldalában 4 db fülke van. Az 1. szikla felett kb. 20 méterre egy kisebb sziklapad (2. szikla) húzódik, amelyen egy mesterséges kialakítású beszögélés látható, egy fülkével. A két sziklától délkeletre, az ispán-berki-tető felső peremén egy felhagyott kőfajtó szélén emelkedik egy kis sziklatömb (3. szikla), melyen két fülke van. A 3. szikla tetején különböző befaragások láthatók. (Mihály P. 1978-1979)

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ósmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flórávidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

Völgyoldali helyzetben (Ispán-berki-tető-1) a fülkés sziklák táji környezetében telepített fenyvest és egyéb származékerdőket találunk. A tetőn lévő szikla (Ispán-berki-tető-2) egykori kézi művelésű bányák szegélyében található, nyílt, gyomos élőhelyen. Jelentős a nitrofitá gyomok, elsősorban a nagy csalán (*Urtica dioica*) és a meddő rozsnok (*Bromus sterilis*) dominanciája. Védett növényfajra vonatkozó adattal nem rendelkezünk.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecsekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárkánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkében hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laknék a méh." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

Gazdálkodási jellemzők

A két tervezési terület erdőgazdasági területen (telepített fenyves) területén helyezkedik el. Az északi terület nyugati határában mezőgazdasági terület (gyep) található.